מבנים אלגבריים 1

6 במאי 2024

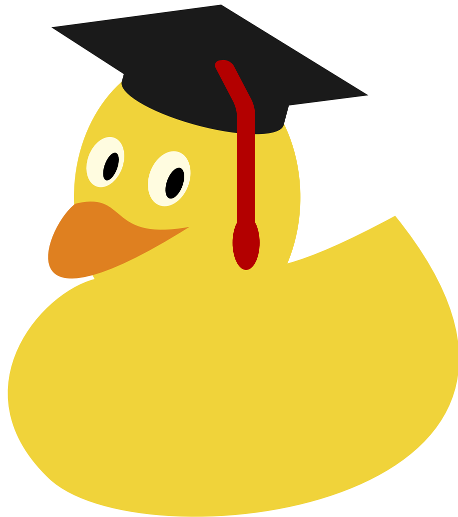

שיעור 1 — 6.5.2024

הקורס עוסק בעיקרו בתורת החבורות, ממנה גם מתחילים.

חבורה (באנגלית Group) היא מבנה מתמטי.

ברעיון חבורה מייצגת סימטריה, אוסף השינויים שאפשר לעשות על אובייקט ללא שינוי שלו, קרי שהוא ישאר שקול לאובייקט במקור.

מה הן הסימטריות שיש לריבוע? אני יכול לסובב ולשקף אותו בלי לשנות את הצורה המתקבלת והיא תהיה שקולה. חשוב להגיד שהפעולות האלה שקולות שכן התוצאה הסופית זהה למקורית.

אפשר לסובב ספציפית אפס, תשעים מאה שמונים ומאתיים שבעים מעלות, נקרא לפעולות האלה A, B, C בהתאמה.

בנוסף אפשר לשקף סביב ציר האמצע, ציר האמצע מלמעלה, ועל האלכסונים, ניתן גם לאלה שמות, נקרא לפעולות אלה בהתאמה D, E, F, G, H.

אלה הפעולות הבסיסיות ואי אפשר לעשות פעולה שלא בקבוצה הזאת, אבל אפשר להרכיב את הפעולות האלה והתוצאה הסופית תהיה שקולה לפעולה מהקבוצה.

נגדיר את הפעולות:

$$D_4 = \{A, B, C, D, E, F, G, H\}, \circ : D_4 \times D_4 \to D_4$$

נראה כי הרכבת פעולות שקולה לפעולה קיימת:

$$E \circ G = C, E \circ B = H, B \circ F = F$$

חשוב לשים לב שהפעולה הזאת לא חילופית: $X \circ Y \neq Y \circ X$.

היא כן קיבוצית: $X \circ (Y \circ Z) = (X \circ Y) \circ Z$.

תכונה נוספת היא קיום האיבר הנייטרלי, במקרה הזה A. איבר זה לא משפיע על הפעולה הסופית, והרכבה איתו מתבטלת ומשאירה רק את האיבר השני:

$$\forall X \in D_4 : A \circ X = X \circ A = X$$

התכונה האחרונה היא קיום איבר נגדי:

$$\forall X \in D_4 \exists Y \in D_4 : X \circ Y = Y \circ X = A$$

הגדרה: חבורה

חבורה היא קבוצה G עם $\circ : G \times G \to G$ ואיבר $e \in G$ כך שמתקיימות התכונות הבאות:

1. אסוציאטיביות (חוק הקיבוץ): $\forall x, y, z \in G : (x \circ y) \circ z = x \circ (y \circ z)$.
2. קיום איבר נייטרלי: לכל $x \in G$ מתקיים $x \circ e = e \circ x = x$.
3. קיום איבר נגדי: לכל $x \in G$ קיים $y \in G$ כך שמתקיים $x \circ y = y \circ x = e$.

חשוב לציין כי זו היא לא הגדרה מינימלית, ניתן לצמצם אותה, לדוגמה להגדיר שלכל איבר יש הופכי משמאל בלבד (יש להוכיח שקילות).

למה: קיום איבר נייטרלי יחיד

אם $e_1, e_2 \in G$ נייטרליים אז $e_1 = e_2$.

הוכחה. $e_1 = e_1 \circ e_2 = e_2$ **מש"ל**

דהינו, קיים איבר נייטרלי יחיד.

דוגמות

הקורס מבוסס על הספר "מבנים אלגבריים" מאת דורון פודר, אלכס לובוצקי ואהוד דה שליט, אך יש הבדלים, חשוב לשים לב אליהם. ניתן לקרוא שם דוגמות.

דוגמות כלליות לחבורות, עבור $(\mathbb{F}, +, \cdot, 0, 1)$ שדה:

1. חבורה החיבורית היא $(\mathbb{F}, +, 0)$
2. החבורה הכפלית היא $(\mathbb{F}, \cdot, 1)$

הסימון הכי נפוץ לפעולה של החבורה היא כפל או נקודה או לא בכלל: $xy = x \cdot y$.

הגדרה: חבורה קומוטטיבית

חבורה G תיקרא קומוטטיבית או חילופית או אבלית (על שם המתטיקאי אבל) אם $xy = yx$ לכל $x, y \in G$.

חשוב להבין, למה שסימטריות תהינה חילופיות.

דוגמות לחבורות קומוטטיביות

$(\mathbb{Z}, +, 0)$ חבורת החיבור מעל השלמים, היא חבורה קומוטטיבית.

באופן דומה גם $(\mathbb{Z}_n, +, 0)$.

דוגמות לחבורות שאינן קומוטטיביות

- $(D_4, \circ, A)$ אשר מייצג את הריבוע עליו דובר בתחילת ההרצאה
- S_n תמורות על $1, \ldots, n$ עם הרכבה.

  תמורה היא פעולה שמחליפה שני איברים כפונקציה, לדוגמה $s(1) = 2, s(2) = 1, s(n) = n$.

  S_n הוא מקרה פרטי של תמורות על קבוצה $\{1, \ldots, n\}$
- $\mathrm{Sym}(X) = \{f : X \to X \mid f \text{ הופכית, חח"ע ועל}\}$

  תמורות הן סימטריה של קבוצה, כל תמורה היא העתקה חד־חד ערכית ועל שמשמרת את מבנה הקבוצה.
- $GL_n(\mathbb{F})$ מטריצות $n \times n$ הפיכות מעל שדה $\mathbb{F}$.
- אם V מרחב וקטורי מעל שדה $\mathbb{F}$ אז

  $GL(V) = \{f : V \to V \mid f \text{ לינארית וחד חד ערכית}\}$

נשים לב כי $GL_n(\mathbb{F}) \cong GL(\mathbb{F}^n)$, דהינו הם איזומורפיים. זה לא אומר שהם שווים, רק שיש להם בדיוק אותן תכונות.

גם בקבוצות שתי קבוצות עם אתו גודל הן איזומורפיות אך לא שקולות.